

Kutatásmódszertan

A szakirodalom keresése, hivatkozás és bibliográfia. A szakdolgozat formai és tartalmi követelményei, felépítése.

A kutatás fogalma

„Szosztematikus erőfeszítés a valóság megismerésére vagy valamilyen tudatosult nehézség megoldására, amelynek során egy komplex jelenséget tanulmányozunk előre megfogalmazott hipotézis alapján.”

A kutatás folyamata

- A kutatandó probléma meghatározása és a konzulens kiválasztása
- Előzmények vizsgálata: Irodalomkutatás és a tudáshiány feltárása
- A kutatási cél meghatározása
- Hipotézis megfogalmazása
- Konceptualizálás és operacionalizálás
- Kutatási módszerek és technikák megválasztása
- Mintaválasztás
- Elővizsgálat (pilot study) – a mérőeszközök esetleges korrekciója
- Az adatfelvétel
- Adatok feldolgozása, elemzése
- A kutatás eredményeinek szintézise
- A kutatás eredményeinek publikálása

A kutatás folyamata

Témakeresés

A jó kutatási téma

- Motiválja a kutatót hosszabb távon is
- A témát a szakmai közösség is fontosnak ítélje
- Legyen újdonságértéke
- Jól tanulmányozható legyen
- Feleljen meg a kutató felkészültségének
  - Elméleti
  - Módszer alkalmazásában tapasztalat
- A probléma megválaszolása hozzájáruljon a tudományterület elméleti ismeretanyagának gyarapításához.
- Van gyakorlati haszna.
- Fejlődik általa a kutatás metodikája.
- Az eredmények újabb kutatásokhoz vezetnek.

Kutatási téma keresése

- Olvasás – nem csak szakirodalom
- Előadásokon, konferenciákon részvétel
- Kérdésfeltevés
- Kritikai szellem
- Vitakészség
- **Vitaindító:**

<https://qubit.hu/2018/08/22/tul-stresszesek-a-gyerekek-az-usa-ban-az-orvos-mar-receptre-irja-fel-nekik-a-jatekot>

<https://qubit.hu/2018/05/30/a-mesekonyvek-illusztracioi-segitik-az-ovodasok-szovegertestet>

Egy jó ötlet elég lehet

<https://qubit.hu/2023/02/06/az-hogy-hova-szuletik-egy-gyerek-a-kesobbi-almait-is-meghatarozza>

Érvényesség

- A kutatás azt vizsgálja, ami a tárgya.

Megbízhatóság

- A megismételt vizsgálatok azonos eredményeket adnak.

Objektivitás

- A jelenséget nem befolyásoljuk a kutatással.

Szakirodalom fogalma, felhasználási módjai

- Társadalomtudományi kutatásoknál az elméleti keretek tisztázása szintén kulcskérdés!
  - Milyen elméleti keretek között értelmezhető a kutatás?
- A tudományterületen felhalmozódott tudás tárgyiasult formája
- Élő közeg
- Kommunikációs folyamat, melyen keresztül tudásmegosztás történik
- Hasznos a jegyzetelés, folyamatos olvasás

Céljai

- Meríthetünk kutatási témát belőle
- Találhatunk nyitott kérdéseket
- Tájékozódhatunk az éppen folyó kutatásokról
- Visszamenőleg láthatjuk a téma kutatásának fejlődéstörténetét
- Tanulhatunk mások munkájából (pl. módszerek)
- Megtalálhatjuk konkrétan azokat a munkákat, amelyekhez kutatásunk közvetlenül kapcsolható
- Találhatunk olyan gondolatokat, amelyekkel nem értünk egyet, ezeket ismernünk és mérlegelnünk kell
- A megtalált szakirodalmon keresztül további szakirodalomhoz juthatunk.

Felhasználási módok

- Meglévő eredmény megerősítése közvetlen megismétlésen keresztül
- Ugyanez a feltételek módosításával (pl. más kontextusban, más populáción, más módszerrel történik a kutatás)
- A meglévő módszerek kiterjesztése nyitott kérdések irányában
- Kritikai kiterjesztés egy vitatható pont felmutatásán keresztül
- Vitás kérdéshez kapcsolódás valamelyik oldalon, vagy új álláspont bevezetése

Alapvető forrásai

- **Előzetes források**

- Könyvtári katalógus
- Referáló folyóiratok
- Bibliográfiák

- **Másodlagos források**

- Lexikonok
- Enciklopédiák
- Kézikönyvek, tankönyvek

- **Elsődleges források**

- Folyóiratcikkek
- Szakkönyvek (monográfiák, szerkesztett kötetek, kézikönyvek)
- Disszertációk
- Konferenciakötetek

A meglévő szakirodalomhoz illeszkedés lehetőségei

- Meglévő eredmény megerősítése közvetlen megismétlésen keresztül. Azaz a vizsgálatot megismételjük.
- Az eredmény megerősítése szisztematikus vagy koncepcionális megismétlésen keresztül.
- Meglévő ismeretek kiterjesztése nyitott kérdések irányába.
- Meglévő ismeretek kritikai kiterjesztése. Pl. egy vitatható pont felmutatásának, új válaszok keresésének irányában
- Vitás kérdéshez kapcsolódás valamilyen oldalon vagy új álláspont bevezetése.

Forráskritika

- **külső forráskritika** során vizsgáljuk, hogy eredeti-e a forrás, ha másolatról van szó, akkor eredeti-e a reprodukció
- **belső forráskritika** során vizsgáljuk, hogy mennyire hitelesek a forrásban állított események, kompetens volt-e a szerző ezek leírására, vannak-e belső ellentmondások a műben

Hasznos linkek

- Elektronikus Periodika Adatbázis és Archívum

<http://epa.oszk.hu/>

- Psycinfo

<http://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo/index.aspx>

- Magyar Elektronikus Könyvtár

<http://mek.oszk.hu/>

- Google Tudós

<https://scholar.google.hu/>

- Educational Resources Information Center

<http://eric.ed.gov/>

- Science Direct

<http://www.sciencedirect.com/>

- Pubmed

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>

Adatbázisok

- ingyenes, pl. Pubmed
- ingyenes, de regisztrációhoz kötött, pl. BioMedNet
- amihez elő kell fizetni, pl. PsycINFO

A kutatás etikai kérdései

Ha emberek is részt vesznek a kutatásban:

- Önkéntes részvétel
- A résztvevők kockázata

A tudományosság etikai kérdései:

- Más szellemi értékét eltulajdonítani nem szabad
- Kutatási adatok meghamisítása
- A kedvezőtlen eredmények közre nem adása

A szakdolgozat formai követelményei

- A szakdolgozat/diplomamunka terjedelme írásos munka esetén minimum 25 gépelt oldal (legalább 50 ezer karakter, szóköz nélkül) – amelybe a mellékletek, a jegyzetapparátus és az irodalomjegyzék nem tartoznak bele.
- A szakdolgozatot/diplomamunkát szövegszerkesztővel kell készíteni, A/4-es fehér papírra.
- Betűtípus: Times New Roman betűtípus.
- Betűméret: a szöveg 12-es, a jegyzet 10-es betűméretű.
- Sortávolság: másfeles sortávolság.
- Margó: baloldalon 3 cm-es margó, a többi 2,5 cm.
- Szöveg igazítása: sorkizárt. A fejezetek címe középre, a többi cím a baloldalra kerüljön.
- A fejezetek, alfejezetek stb. élesen különüljenek el a szövegrésztől (pl. a betűnagyság megváltoztatásán túl, félkövér, vagy dőlt szedés, stb.) előttük és utánuk egy-egy sor maradjon üresen.
- A szakdolgozatot egyoldalasan kell nyomtatni.

<https://uni-eszterhazy.hu/pszichologia/m/hallgatoknak>

Ábrák és táblázatok

- az ábrákat (az ábra alatt) és a táblázatokat (a táblázat fölött) be kell számozni, és címmel kell ellátni.
- Példák:
  - 1. táblázat: A vizsgálati minta bemutatása (forrás: a Szerző)
  - 1. ábra: A fejlődés általános menete (forrás: Vezetéknév, 2012, 12. o.)
- a forrás megjelölése (amennyiben nem önálló/saját ábráról, táblázatról van szó)
- az ábrákra és táblázatokra utalni kell a szövegben (pl. lásd 3. ábra)
- a főszövegben csak az oda szervesen illeszkedő, részletesen elemzett, normál méretű táblázatok, ábrák, stb. helyezhetők el
- a kiegészítő, illusztratív jellegű táblázatok, ábrák, stb. a mellékletbe helyezendők el

A szakdolgozat tartalmi felépítése

1. Bevezetés (a téma felvázolása, bemutatása; a témaválasztás indoklása, a dolgozat felépítésének vázolója)
  2. Szakirodalmi áttekintés
  3. Kutatási rész
    - 3.1. Problémafelvetés
    - 3.2. Hipotézisek
    - 3.3. Vizsgálati módszer
    - 3.4. Vizsgálati minta
    - 3.5. Eredmények bemutatása
    - 3.6. Következtetések
  4. Összefoglalás
  5. Irodalomjegyzék
  6. Mellékletek
- Nyilatkozat (megtalálható a követelmények végén doc.formátumban)

A szakdolgozat felépítése

- Az elméleti háttér bemutatása mintegy 10–15 oldal terjedelemben történjen! Ez nagyjából 20–50 hivatkozást hoz magával.
- A módszerek ismertetése 1–2 oldalas terjedelemtől akár 5–10 oldalig terjedhet
- Az eredmények ismertetése legalább olyan terjedelemben történjen, mint az elméleti háttér bemutatása.

Tanácsok a szakdolgozathoz (Csíkos, 2020)

- A szakdolgozat szövegének írása előtt az olvasott szakirodalomról annotációkat készítünk önmagunk számára. Ezek lehetővé teszik, hogy legyen egy átfogó képünk arról, miről szeretnénk írni.
- Mielőtt a szakdolgozati szövegnek az írásába belefognánk, érdemes elővenni egy A3-as méretű papírlapot, és arra a szakdolgozat központi fogalmait és ezek kapcsolódásait nyilakkal, körökkel fölvezetni. Egyúttal az egyes fogalmakhoz, kapcsolatokhoz hozzátársítjuk a már olvasott szakirodalmi tételeket (pl. egyszerűen a szerző nevével).
- Egy újabb papírlapon ezután meg tudjuk tervezni a gondolatok közlésének sorrendjét, olyan módon, hogy listába szedve néhány tőmondatot felírunk. Ezek a tőmondatok az elméleti háttér áttekintésének részfejezeteit jelölhetik ki.
- Nem muszáj az irodalmi áttekintéssel kezdeni az írást, lehet pl. a Módszerek résszel, mivel ennek legtöbb tudni- és leírnivalója már az adatgyűjtés idején rendelkezésre áll, ez a fejezet akár időben jóval előbb elkészülhet.
- Az is jó stratégia, ha a Módszerek fejezet után az elméleti rész végét, a kutatási kérdésekről szóló szakaszt írjuk meg, ezáltal máris egyfajta szerkezetet adva az elméleti háttérnek és az eredmények bemutatásának is.
- Az Elméleti háttér szövegének megalkotásakor a kezdő kutatót érő nagy kihívás a bekezdésekre tagolás. A bekezdések egy-egy gondolati egységet képviselnek. A következő egyszerű szabályt érdemes alkalmazni. A bekezdés fő mondanivalóját az első mondat (tételmondat) hordozza. A tételmondat lehetőség szerint olyan legyen, hogy ha az olvasó minden bekezdésnek csak az első mondatát olvassa el, akkor is elég pontos és hű képet kapjon a szöveg tartalmáról. A bekezdésnek a tételmondatot követő két-három (esetleg négy-öt) mondata a tételmondatot tovább kifejti, tartalmát pontosítja és mélyíti. A bekezdés utolsó mondata tartalmi átvezetést biztosít a következő gondolati egység, azaz a következő bekezdés felé.

Hivatkozások

Hivatkozások

- Fontos, hogy minden használható, amit LEKTORÁLT szakmai munkákban olvasunk!
- Ne használjanak olyan forrásokat, melyek ellenőrizetlen, lektoráltalan, szerző nélküli forrásból származnak (pl. Wikipédia, blogbejegyzések, Youtube videók, NLC, Dívány.hu...).
- Amennyiben bizonytalan a forrás használhatóságában, konzultáljon témavezetőjével.

A szövegek közti hivatkozások szabályai

1) Egy szerző esetén a szövegben az adott munka szerzőjének vezetéknevével s attól vesszővel elválasztva a tanulmány megjelenésének dátumával kell hivatkozni, zárójelben.

Egy közelmúltban végzett vizsgálatban (Sternberg, 1997)...

2) Amennyiben a szerző neve a szöveg része (nem zárójelben szerepel), úgy a tanulmány megjelenésének évét zárójelben közvetlenül a szerző nevét követően jelezzük.

Sternberg (1997) két csoport hiperaktivitását hasonlította össze...

3) Azon ritka esetekben, amikor mind a szerző neve, mind a hivatkozott évszám a szöveg szerves részét képezi, nincs szükség zárójelben újabb hivatkozást tenni.

1983-ban O'Hara rámutatott a depresszió gyakoribb előfordulására...

4) Ugyanazon bekezdésen belül, amennyiben az idézett tanulmány nem keverhető össze más tanulmányokkal, nincs szükség az évszám újbóli feltüntetésére ismételt hivatkozáskor.

Egy közelmúltban végzett vizsgálatban (Smith, 1998) rámutatott ...

Smith szintén kimutatta, hogy ...

A szövegek közti hivatkozások szabályai II.

5) Két szerző esetén a szerzők nevét „és”-sel összekötve kérjük feltüntetni (pl. Black és White, 2011).

6) Kettőnél több szerző esetén a szövegben csak az első szerző nevét és azt követően az „és mtsai” rövidítést alkalmazzuk. (pl. Sternberg és mtsai, 1999)

7) Több tanulmányra való hivatkozáskor egy zárójelen belül a tanulmányokat az irodalomjegyzékben kialakított sorrendnek megfelelően rendezzük.

Korábbi kutatások (Davison, 1976, 1985, 1991)..

8) Ha ugyanazon szerző vagy szerzők ugyanabban az évben megjelent több tanulmányára hivatkozunk, akkor ezeket a, b, c stb. betűkkel különböztetjük meg egymástól, mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben.

Korábbi kutatások (Koyokoshi, 1976a, 1976b, 1976c), esetleg (Koyokoshi, 1976a–c)

9) Több szerzőre való hivatkozáskor egy zárójelen belül, a különböző szerzőket pontosvesszővel választjuk el egymástól, és alfabetikus sorrendbe rakjuk.

Korábbi kutatások (Koyokoshi, 1976a, 1976b; O'Leary, 1992, 1993; Pals, 1926)

A szövegek közti hivatkozások szabályai III.

10) Szó szerinti idézés esetén a szövegben az idézett részt idézőjelbe kell tenni, dőlt betűvel megjeleníteni illetve zárójelben a szerző neve és az évszám mellett az idézett szöveg megtalálhatóságának pontos oldalszámát is jelölni kell.

a szerzők hangsúlyozzák, hogy „az öngyilkosság háttérében ... található” (Sow és Blum, 1978, 156–157).

11) Előfordul, hogy a hivatkozott szöveghez nem tartozik szerző, évszám vagy oldalszám, ilyenkor a hiányos tételre az alábbi módon kell hivatkozni (a fentiekben felsorolt módon).

11a) szerző hiánya esetén zárójelben és a mondat részeként az írás címét használjuk,. Ha a hivatkozott szöveg szerzője valamely szerző nélküli szervezet, akkor annak nevét kell feltüntetni, például:

a WHO (2018) irányelvei szerint...,

...az elfogadott irányelvek szerint (WHO, 2018).

11b) az évszám hiánya esetén zárójelben és a mondat részeként az é. n. rövidítéssel hivatkozunk,

11c) oldalszám(ok) hiánya esetében kihagyjuk azokat

Bibliográfia

- A szövegben megjelölt hivatkozások mindegyikének szerepelnie kell az irodalomjegyzékben, ugyanakkor nem szerepelhet az irodalomjegyzékben olyan tanulmány, amelyre a szövegben nincs hivatkozás.
- Az irodalomjegyzéket alfabetikus sorrendben kell szerkeszteni.
- A Dr. előtag ne szerepeljen a név előtt.
- Ugyanazon szerző(k) különböző művei a megjelenés sorrendjében kövessék egymást.
- Hasznos alkalmazás a ZOTERO, amely hivatkozáskezelő, és beépül a Word programba.

Hivatkozások

Könyv	
Szövegben	(Szerző vezetékneve, Évszám) (Tardos, 1975) (Faber & Mazlish, 2013)

Irodalomjegyzékben	Szerző vezetékneve, keresztnéve kezdőbetűje. (Évszám). <i>Könyvcím</i> . Kiadás helye: Kiadó.
Példa	Tardos, A. (1975). <i>Neveléstan III. Csecsemő- és gyermekgondozónő, gyermekápolónőképző egészségügyi szakiskolák hallgatói részére</i> . Budapest: Egészségügyi Minisztérium. Faber, A., & Mazlish, E. (2013). <i>Beszélg úgy, hogy érdekelje, hallgasd úgy, hogy elmesélje</i> (bővített kiad.). Budapest: Reneszánsz Kiadó.

Könyvfejezet	
Szövegben	(Könyvfejezet szerzőjének vezetékneve, Évszám) (Herczog, 2011)

Irodalomjegyzékben	Könyvfejezet szerzőjének vezetékneve, keresztnéve kezdőbetűje. (Évszám). <i>Könyvfejezet címe</i> . In Szerkesztő vezetékneve keresztnéve kezdőbetűje, ² <i>Könyv címe</i> (pp.: Könyvfejezet oldalszáma tól–ig). Kiadás helye: Kiadó.
--------------------	---

Példa	Herczog, M. (2011). Fejlődés a környezetben: család, intézmény, társadalom. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), <i>A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Biztos Kezdet kötetek I.</i> (pp. 470–521.). Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet.
-------	---

Folyóiratcikk	
Szövegben	(Tanulmány szerzőjének vezetékneve, Évszám) (Németh, Polónyi & Dobszay, 1979) (Essa, Favre, Thweatt, & Sherry, 1999)

Irodalomjegyzékben	Tanulmány szerzőjének vezetékneve, keresztnévének kezdőbetűje. (Évszám). Tanulmány címe. <i>Folyóirat neve, kötet/volume (példány/issue/number)</i> , Oldalszám tól–ig.
--------------------	---

Példa	Németh, M., Polónyi, E., & Dobszay, L. (1979). A bölcsődei adaptáció („beszoktatás”). <i>Gyermekgyógyászat</i> , 30(3), 376–381. Essa, E. L., Favre, K., Thweatt, G., & Sherry, W. (1999). Continuity of care for infants and toddlers. <i>Early Child Development and Care</i> , 148(1), 11–19.
-------	---

Konferenciaprezentáció	
Szövegben	(Szerző vezetékneve, Évszám) (Csíkos, 2003)

Irodalomjegyzékben	Szerző vezetékneve, keresztnévének kezdőbetűje. (Évszám, Konferencia hónapja). Paper/Poster presented at <i>Prezentáció címe</i> . Konferencia címe, helye.
--------------------	---

Példa	Csíkos, Cs. (2003). <i>How many buses are needed? Hungarian students' achievement on 'problematic' word problems</i> . Paper presented at the 10 th European Conference for Research on Learning and Instruction, Padova. Italy.
-------	---

Kézirat, szakdolgozat, disszertáció, publikálatlan írásmű	
---	--

Szövegben	(Egyéb dokumentum szerzőjének vezetékneve, Évszám)
-----------	--

Irodalomjegyzékben	Egyéb dokumentum szerzőjének vezetékneve, Keresztnévének kezdőbetűje. (Évszám). <i>Dokumentum címe</i> . Dokumentum jellege. Kiadás helye: Szervezet, melyhez a dokumentum megjelenése köthető.
--------------------	---

Példa	Zsigáné Kósa, E. (2014): <i>Bölcsődei házirend</i> . Hivatalos dokumentum. Telekgerendás: Telekgerendás Községi Önkormányzat Hétszínvirág Óvoda és Bölcsőde.
-------	--

Jogszabály	
------------	--

Szövegben	(Törvény/rendelet rövid neve évszámmal) (2015. évi CXXIII. Törvény az egészségügyi alapellátásról) (15/1998. (IV. 30.) NM rendelet)
-----------	---

Irodalomjegyzékben	Törvény/rendelet hivatalos neve. Letöltés dátuma: Megtekintés éve. hónapja napja, forrás: Webhely neve: URL-cím
--------------------	---

Példa	2015. évi CXXIII. Törvény az egészségügyi alapellátásról. Letöltés dátuma: 2016. 09. 13., forrás: Jogszabálykereső: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500123.TV#ljb2id1911 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről. Letöltés dátuma: 2016. 04. 29., forrás: Jogszabálykereső: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hieg doc.cgi?docid=99800015.NM
-------	--

Nézzünk egy példát!

"Az óvodáskorú gyermekek szocializációjának fontos része az óvodai környezetben történő játék és interakció (Brown és Jones, 2020; Smith, 2018). A szakirodalmi kutatások azt mutatják, hogy a játék sokoldalú szerepet tölt be a gyermekek fejlődésében, beleértve a kognitív, szociális és érzelmi területeket is (Johnson és mtsai, 2019). Például, a szabad játék lehetőségei az óvodában segítik a gyermekeket a problémamegoldó készségeik fejlesztésében és az önállóságuk megerősítésében (White és Green, 2021). Ezen kívül, az óvodai csoportokban való részvétel elősegíti a társas kapcsolatok kialakítását és a konfliktuskezelési stratégiák kialakítását is (Black és Brown, 2017)."

Bibliográfia:

Black, A., & Brown, C. (2017). The Importance of Play in Early Childhood Education. *Journal of Early Childhood Education*, 40(3), 214-226.

Brown, E., & Jones, M. (2020). Early Childhood Socialization: The Role of Preschool Environment. *Early Education Journal*, 45(2), 132-145.

Johnson, R., et al. (2019). The Benefits of Free Play in Early Childhood Education. *Child Development Perspectives*, 13(4), 255-261.

Smith, L. (2018). The Power of Play: Understanding its Role in Child Development. *Educational Psychology Review*, 30(1), 145-158.

White, S., & Green, D. (2021). Exploring Social Interactions in Preschool Settings. *Journal of Research in Childhood Education*, 50(2), 180-194.

A kutatás menete

Mit?

- Kutatási téma kiválasztása
- Kutatási kérdések
- Hipotézisek

Miért?

- Kutatási kérdés és hipotézis indokai
- A kutatás célja

Hogyan?

- Kutatási módszer megválasztása
- Mintavételi módszere, lépései
- Adatgyűjtési, -feldolgozási és elemzési módszer, statisztikai eljárások kiválasztása

Kik?

- Kutatásban résztvevő személyek köre
- Informált beleegyezés megszerzésének módja
- Etikai kockázatok vannak-e?

Mikor?

- A kutatási feladatok időbeli ütemezése
- Elő kutatás és éles kutatás!

Például

"A rendelkezésre álló szakirodalom alapján az önkéntesség javíthatja azoknak a szubjektív jóllétét (SWB), akik idejüket mások megsegítésére áldozzák (lásd Borgonovi, 2008; Meier és Stutzer, 2008; Binder és Freytag, 2013; Jenkinson és mtsai, 2013; Son és Wilson, 2015; Tabassum és mtsai, 2016; Russel és mtsai, 2018; Huang és mtsai, 2019; Lawton és mtsai (2020). Bár ezek a tanulmányok fontos bizonyíték-alapot képeznek, nagyrészt korrelációs jellegűek, és az ok-okozati összefüggés iránya gyakran nem egyértelmű. Az a néhány vizsgálat, amely longitudinális adatelemzést, például fix hatású regressziókat (Lawton és mtsai, 2020; Russel és mtsai, 2018) vagy kvázi-kísérleti módszereket, például párosítást (Binder és Freytag, 2013) instrumentális változókat (Borgonovi, 2008) vagy különbség a különbségekben módszert (Meier és Stutzer, 2008) alkalmaznak, az önkéntesek magasabb élettel való elégedettségét mutatják a nem önkéntesekhez képest. Egy diákok körében végzett kontrollált randomizált kontrollvizsgálat azonban nem semmilyen hatását nem mutatta ki a közösségi szolgálat-tanulási programban való önkéntességnek az SWB-re (Whillans és mtsai, 2017)".

Kutatási kérdés

Kutatási kérdés megfogalmazása

- Alapos szakirodalmi tájékozódás
- Téma szűkítése
- Egy problémára fókuszált kutatási kérdés
- Nem tudunk túl sok változót egyszerre kezelni!

Teszteljük a kutatási kérdést!

- Van-e/lesz-e elég információ a kérdés megválaszolásához?
- Elméletileg megalapozott-e a kérdés?
- Van-e hozzáférhető módszer a kérdés vizsgálatához?
- Téma iránti érdeklődés, elkötelezettség szintje
- Lesz-e elég idő, energia – pénz a kivitelezéshez?
- Megfelel-e az intézmény/témavezető elvárásainak?
- Kiterjeszthető, tovább vihető-e a téma?

Leíró kérdés

- Mit csinálnak, mit gondolnak az emberek?
- Mi történik?
- Bizonyos helyzetekben mit csinálnak az emberek?

- Leíró, korrelatív kutatás
- Nem experimentális

Magyarázó/oksági kérdés

- Milyen okból (minek a hatására) tesznek/gondolnak valamit az emberek?
- Miért történik valami?
- Hogyan változtatja meg az emberek viselkedését valami?

- Experimentális vizsgálat!

Leíró vagy oksági?

- A rendszeres kocogás kreatívabbá tesz.
- Milgram (1963) vizsgálatában a kísérleti személyek 2/3-a maximum erősségű elektrosokkot adott a vizsgálati személynek.
- A krízisben lévő személyek telefonhívásai több negatív állítást tartalmaznak, mint másoké.
- Az alternatív zenét hallgató fiatalok depresszívebbek, mint mások.

Dolgozz ki leíró és oksági kérdéseket!

- Óvodáskorú gyermekek játéktevékenysége
- Táplálkozás és szociális környezet
- Agresszió óvodáskorban

Konceptualizáció

- Kutatási kérdés megválaszolásához sokféle út vezethet
- Tisztázni kell a kutatási kérdés mögött milyen elmélet és definíció áll
- Az elméleti keret alapján **a definíciós kérdések tisztázása a konceptualizáció**
- Stresszel megküzdés
  - Állatlélektan: minden válasz, ami az averzív környezetet kontrollja
  - személyiséglélektan: coping, szenzitizáció-represszió
  - kognitív tranzakcionista: minden az egész számára stresszt jelentő ingerrel szembeni erőfeszítés

Hipotézisalkotás

A hipotézis

- a kutatás kezdetén megfogalmazott feltételezések (sosem a végén!)

*„Olyan tétel vagy tételek, amely(ek) szerepe, hogy magyarázatot ajánljanak különböző – adott esetben a kutatási – problémák megoldásához. A hipotézis feltételezés, de benne nem véletlen felismerések dominálnak, hanem helyet kap **az előzetes tapasztalat, a problémáról való korábbi tudás is.**”*

- **Forrása** lehet:

- *gyakorlati tapasztalat (induktív)*: figyelünk valamilyen, a kutatás szempontjából érdekes sajátosságra, további példákkal próbáljuk alátámasztani a szabályszerűségeket, és megfelelő számú vizsgálat után megfogalmazzuk hipotézisünket
- *elméleti tételek (deduktív)*: a kiinduló elképzelésünktől, hipotézisünktől indulunk. Vizsgálatokkal, megfigyelésekkel támasztjuk alá (vagy vetjük el) a feltételezésünket.

A hipotézis

- Tartalmazza a már létező, korábban mások által bizonyított tényeket, elméleteket
- Ezekből kiindulva egy **új feltevést** fogalmaz meg
- E feltevés a **gyakorlatban vizsgálható**

<https://www.sciencedaily.com/releases/2019/10/191015192938.htm>

- Állítás formájában megfogalmazott feltevés
- Meghatározza a változókat és a közöttük feltételezett kapcsolat, összefüggés tartalmát és irányát.
- Sosem szabad megijedni: a nem beigazolódott előfeltevés ugyanolyan értékes, mint a beigazolódott! A mérés szempontjából mindkettő egyforma súlyú.

A kutatás hipotézisei

Formái:

- **Null-hipotézis:** nincs összefüggés a változók között (A szülők iskolai végzettsége nem hat a szakközépiskolások tanulási motivációjára)
- **Alternatív irányt nem megadó hipotézis:** feltételezünk összefüggést, de a változók közötti kapcsolatot nem adjuk meg (A szülők iskolai végzettsége hatással van a szakközépiskolások tanulási motivációjára).
- **Alternatív irányt is jelző:** megjelöli a változók közötti kapcsolatot (Minél magasabb a szülők iskolai végzettsége, annál nagyobb mértékű a szakközépiskolások tanulási motivációja)

A jó hipotézis 1.

- **Vizsgálható és ellenőrizhető.**
- A filmen látott agresszió növeli a háborúk valószínűségét.
- A valóságtól elszakadó rajzfilmekben bemutatott agresszió látványa növeli a gyermekek felnőttekkel szemben mutatott nyílt, támadó viselkedését.

A jó hipotézis 2.

- **Megalapozott, indokolt, már korábban létező elméletekből, tényekből kiindulva fogalmazzuk meg.**
- A filmen látott agresszió depressziót okoz.
- A filmen látott erőszak hatására csökken a fenyegető ingerekre mutatott érzékenység.

A jó hipotézis 3.

- **A feltételezett változók között összefüggés van, ami nem triviális.**
- Az erőszakos filmek rossz hatással vannak a gyerekek fejlődésére.
- A gyerekek az agresszív viselkedést a televízióból tanulják.
- A televízióban látott negatív, agresszív hősökkel való azonosulás nagyobb mértékben növeli az erőszakos viselkedés megjelenésének esélyét az óvodai játékban, mint a pozitív, de agresszív hősökkel való azonosulás.

A jó hipotézis 4.

- **Olyan állítás, amely tisztán és precízen van megfogalmazva.**
- A filmen látott agresszió összefüggésben van a fiúk közötti óvodai verekedésekkel.
- A televízióban látott agresszív viselkedést alkalmazó negatív hősök modellt nyújtanak a gyerekek számára, ami növeli az erőszakos viselkedés megjelenésének esélyét az óvodai játékokban.

A jó hipotézis 5.

- **Egy világos problémára fókuszál.**
- Az agresszió hatására megváltozik a gyermek személyisége, nehezen kezelhető és szorongó lesz.
- A filmen látott erőszak hatására csökken a fenyegető ingerekre mutatott érzékenység.

A jó hipotézis 6.

- **Pontosan, de kellően általánosan fogalmazzuk meg a hipotézist, a részletek a módszertani részben jelennek meg.**
- A Dragon Ball nézésével eltöltött idő mennyisége egyenes arányban áll a PFT-ben mutatott expresszív agresszióval.
- Az erőszakos eseményeket tartalmazó filmek nézésével eltöltött idő egyenes arányban áll a verbálisan kifejezett agresszió mértékével.

Tehát a jó hipotézis:

- magyarázó erővel bír, választ ad a kiinduló problémára
- megjelöli a változók kapcsolatát (milyen irányú különbséget, hatást vagy kapcsolatot várunk)
- igazolható vagy elvethető legyen
- ne mondjon ellent a szakirodalomnak (meglévő ismeretekre támaszkodik)
- világos, operatív terminusokban legyen megfogalmazva

Teszteld a hipotéziseket! Érvelj!

- A csecsemők tanulási képességei folyamatosan növekednek az élet első hónapjában.
- Az etnikai csoportok közötti intelligencia hányadosbeli különbséget a társadalmi-gazdasági helyzet magyarázza.
- Az iskolai oktatás általában növeli az emlékezet terjedelmét.
- Az agresszív szülők gyerekei is agresszívek.
- Az agresszió megfékezésére használt testi fenyítés hatására az agresszió szintje tovább emelkedik a gyerekekben.
- A tanárok a diákok nevére jobban emlékeznek, mint az arcukra.

Korrigáld a hipotéziseket!

- A nagy zenészeknek néha rendkívüli zenei memóriájuk van.
- Az anya-gyerek közötti kötődés minőségét sok minden befolyásolhatja, például az olyan családi feszültségkeltő tényezők, mint a társadalmi-gazdasági helyzet, a felnőttek közötti egyet nem értés.
- A magzati élet alatt az anyát érő stressz hatására a gyermekek később szorongóbbak és izgatottabbak lesznek.
- Azok az anyukák, akik legalább néhány évig jártak iskolába, többet beszélgettek gyerekeikkel, és jobban teljesítettek az iskolában kognitív tesztekben.
- Ha a serdülők azt tapasztalják, hogy szüleik szigorúbbak lesznek a felnőttkort elérve, akkor válaszképpen a kortársaik felé fordulnak, míg ha szüleik bevonják őket a családi döntésekbe, bátorítják őket, akkor kisebb mértékű a szülők elutasítása.

Az alábbi hipotézisek a meseolvasással kapcsolatban készültek. Korrigáld őket!

1. Azok a gyermekek, akiknek sokszor olvastak otthon, hamar megértik, hogy a nyomtatott szöveg jelentést hordoz, és viszonylag könnyen tanulnak meg olvasni, amikor iskolába kerülnek.
2. A felnőttek néha azon vitatkoznak, hogy szabad-e meséket olvasni a gyermekeknek, hiszen a mesék brutálisak, kegyetlenek, félelmet keltenek, mint például a Grimm mesék, a Hófehérke, a Jancsi és Juliska, vagy éppen az Andersen mesék
3. Egészen kicsi korban a gyermek nem tudja még különválasztani a mesét és a valóságot, ezért jó, ha közvetlenül kérdezhet és választ kaphat a szülőtől, a felnőttől.
4. A mese nélkülözhetetlen a gyermek egészséges személyiség fejlődése szempontjából.
5. A gyermekek ma kevesebb időt töltenek szüleikkel, mint régen (rohanó világ).

Operacionalizálás

Cél

- **A vizsgált jelenség mérhetővé tétele**
- Feltétele, hogy korábban pontosan definiáltuk, hogy mit vizsgálunk
- Az operacionalizálási definíció módszert ad

Folyamat

- Kiindulás: Hipotézis – változók
- Változók mérési lehetőségei
- Választás
- A mérési módszer mentén a változók, definíciók azonosítása (megerősítés)

Példa

- Ho: Azok a gyerekek, akiket gyakran fenyegetnek fizikai módszerekkel, agresszívebbekké válnak, mint társaik.
- Változók:
  1. *Szülői fizikai büntetés*
    - Kérdőív: fizikai büntetés iránti attitűdök
    - Anonim kérdőív: fizikai büntetés alkalmazásának gyakorisága, sajátosságai
  2. *Gyermek agresszív viselkedése*
    - Megfigyelés
    - Rajz
    - Kérdőív

Operacionalizálj!

- A folyamatosan fennálló munkahelyi stressz memória romlást okoz.
- Változók:
  - 1. Munkahelyi stressz
    - Észlelt stressz kérdőív
    - Munkahelyi stressz kérdőív
  - 2. Emlékezeti terjedelem
    - Munkamemória teszt

Alapstratégiák
a kutatásban

Kvantitatív stratégia

- A kvantifikáció számszerűsítést jelent
- A kvantitatív kutatás tehát első megközelítésben olyan kutatási modell, amely számszerűsíthető eredményekre, és ezek statisztikai feldolgozására törekszik.

Kvantitatív stratégia

- a kutatás előzetesen rögzített, jól behatárolt változókkal dolgozik
- a **változókat mérhető formában** határozzák meg, és az eredményeket statisztikai tesztekkel vizsgálják
- a változók közötti viszonyokra vonatkozóan előzetesen meghatározott **hipotézisek** születnek: tipikusan a cél valamilyen specifikus hipotézis megerősítése vagy a predikció
- az általánosíthatóság érdekében viszonylag **nagy elemszámú mintát** vizsgálnak
- a jelenséget **ellenőrzött körülmények között** vizsgálja, a nemkívánatos hatások kizárására törekszik
- a vizsgálat viszonylag **rövid időn** belül lefolytatható

Mikor alkalmazzuk?

- a kutatásban vizsgált változók egzaktak és jól számszerűsíthetőek
- fontos az általánosíthatóság
- fontos, hogy a jelenséget saját természetes közegében vizsgáljuk
- az előzetes kutatások már előrehaladtak az adott problématerület megértésében

Példák

- Mi jellemzi a serdülők egészséghez és droghasználathoz kapcsolódó attitűdjeit?
- Hogyan kategorizálják a természetes vizuális ingereket egészséges emberek és agnóziás (tárgyfelismerési zavarral küzdő) betegek?
- Hogyan változik az emlékezeti teljesítmény figyelmi megosztás mellett?

Kvalitatív stratégia

- a kutatás **nyitott kérdéssel** (kérdésekkel) indul, a vizsgálandó tényezők körét, számát előzetesen meghatározzák, de nyitottan kezelik a kutatás alatt
- a mérés és a statisztika egyszerűbb formái játszanak szerepet (pl. előfordulási gyakoriság, leíró statisztika)
- amennyiben a kutatók hipotézist fogalmazznak meg, általában az is tág, kevésbé specifikus, elismert szerepük van a **kutatás közben felmerülő kérdéseknek, hipotéziseknek, kategóriáknak**
- egy-egy vizsgálat általában **kisebb elemszámú mintát** alkalmaz, a vizsgálat részletező, a jelenséget sokrétűen, összefüggéseiben, több nézőpontból ragadja meg, az **általánosíthatóságot** kontextuálisan, **az egyediségen keresztül** igyekszik megragadni
- a jelenséget természetes (kevésbé, vagy egyáltalán nem ellenőrzés alatt tartott) körülmények között vizsgálja
- a vizsgálat ideje általában hosszabb ideig tart a menet közben felmerülő kérdésfeltevés és a széleskörű kontextusfeltárás igénye miatt

Mikor alkalmazzuk?

- a kutatásban vizsgált változók nehezen számszerűsíthetők
- fontos a jelenség részletes összefüggéseiben, akár egyediségében való feltárása
- fontos, hogy a jelenséget saját természetes közegében vizsgáljuk
- a kutatási terület viszonylag feltáratlan

Példák

- Mi jellemzi a skizofrénias betegek fantáziavilágát?
- Az utánzásos tanuláshoz milyen fajtái figyelhetőek meg állatkertben élő csimpánzok körében?
- Hogyan élnek meg a társadalmi előítéletességet serdülőkorú roma fiúk és lányok ?

Johnson és Onwuegbuzie (2004)

1. A kutatás célkitűzése (az adatértelmezés fázisa)
2. Az adatok, amelyeket a kutató gyűjt, lehetnek kvantitatív és kvalitatív természetűek
3. Az adatelemzés kvantitatív vagy kvalitatív eljárással történik-e.

Kutatási stratégiák

Kutatási stratégiák

- Kísérleti
- Kvalitatív
- Korrelációs

Kísérleti stratégia előnyök - hátrányok

- Előnyök
  - Okságra következtetés közvetlen lehetősége
  - Erőteljes konklúzió
  - Alacsony mintaszám elegendő
- Hátrányok
  - Külső validitás csökkenhet a változók erős izolációja és kontrollja miatt
  - Kevés változó vizsgálható egyszerre
  - Több változó esetén nehéz értelmezhetőség
  - Idő- és munkaigényes módszer

Kísérlet

- Egy- és többváltozós
- Kontrollcsoport terv és kontroll feltétel terv
- Igazi és kvázi
- Laboratóriumi és terep
- Kis elemszámú – kísérleti esettanulmány
- Humán – állat - szimulációs

Korrelációs stratégia - alkalmazhatóság

- Feltáró, leíró, prediktív jellegű problémák esetében
- Populáció heterogén a jellemző tekintetében
- Előre meghatározott változókat vizsgál mennyiségi összefüggésekben
- Közvetlenül nehezen megfigyelhető változó, nehezen manipulálható változó

Korrelációs stratégia előnyök - hátrányok

- Előnyök
  - Objektív mérés
  - Extenzív adatgyűjtés gyorsan és egyszerűen
  - Adatok statisztikailag jól feldolgozhatóak
- Hátrányok
  - Értelmezés nyitottsága
  - Viselkedésre áttételesen enged következtetni
  - Előre megszabott szűk sáv szélesség
  - Merev válaszadás

Korrelációs stratégia

- Teszt
- Kérdőív
- Skála
- Strukturált interjú
- Beavatkozásmentes vizsgálatok
- Tartalomelemzés
- Strukturált megfigyelés

Kvalitatív stratégia - alkalmazhatóság

- Feltáró, leíró probléma
- Természetes kontextusban történő vizsgálat
- Közvetlenül megfigyelhető, nem manipulálható változó

Kvalitatív stratégia

- Természetes megfigyelés – etnográfiai terepmunka, naplóíratás
- Kvalitatív interjú
- Szövegelemzés
- Esettanulmány

Módszerek kvantitatív és kvalitatív felhasználása

- Megfigyelés
- Kérdezés
- Kísérlet
- Dokumentumelemzés
- Esettanulmány

Módszerek kvantitatív és kvalitatív felhasználása - Megfigyelés

- Előre meghatározott kategóriákra alapozott strukturált megfigyelés
- A jelenség kontextusába ágyazott megfigyelése, a megfigyelő különböző szintű involváltsága mellett

Módszerek kvantitatív és kvalitatív felhasználása - Kérdés

- Előzetesen meghatározott, strukturált kérdés- és feladatsorok
- Strukturált interjú
- Teszt
- Kérdőív
- Nyitott beszélgetés
- Kvalitatív interjú

Módszerek kvantitatív és kvalitatív felhasználása - kísérlet

- A szisztematikusan manipulált független változók hatásának vizsgálata a függő változóra
- Laboratóriumi kísérlet
- A viselkedés megfigyelése célzottan előidézett helyzetben
- terepkísérlet

Módszerek kvantitatív és kvalitatív felhasználása – dokumentum elemzés

- Előzetes kategóriákon alapuló kvantitatív tartalomelemzés
- Kvalitatív szöveg és vizuális anyag elemzés – a kategóriák kibontásával

Dokumentumelemzés

- Dokumentumnak tekintünk minden olyan, a jelenben vagy a közelmúltban keletkezett anyagot, ami nem közvetlenül a kutatás céljára készült, de adalékokat, fontos információkat kaphatunk belőle a kutatómunkánkhoz.

A dokumentumok fajtái a kutatás témájával való kapcsolatuk szerint:

- Nincs közvetlen kapcsolat a témával, hanem a kapcsolatot a kutató teremti meg (ilyenek a filmek, színművek, tv és rádióműsorok).
- A témával kapcsolatos hivatalos dokumentumok (törvények, tervezetek, jelentések). A hivatalos dokumentumok a nyilvánossághoz szólnak (vitaanyagok, törvénytervezetek stb). Lehetnek eredeti, vagy összegző dokumentumok, személyes dokumentumok (naplók, levelek, feljegyzések), fontos az etikai követelmények betartása, Személyességet előhívó hivatalos dokumentumok, a vizsgálati alany magánszférájára vonatkozó hivatalos kérdés

Módszerek kvantitatív és kvalitatív felhasználása - esettanulmány

- Kvantitatív mérések dominálnak
- Kis elemszámú kísérlet
- Kvalitatív módszerek dominálnak

Módszerválasztás

- Metodológiai pluralizmus elve
- A döntés ára
- Kombinációs lehetőségek

A pszichológiai kutatás alapvető módszerei

- Kísérlet
- Teszt
- Kérdőív
- Megfigyelés
- Interjú
- Szövegelemzés
- Esettanulmány

Módszercsoportok

- Kísérlet
  - Kontrollcsoport – kontroll feltétel: külön csoport – egy csoport külön feltételekkel
  - Igazi – kvázi kísérlet: csoportba sorolás ellenőrzött – természetes úton valósul meg
- Korreláció
  - Teszt – standardizált, normatív összehasonlítást tesz lehetővé
  - Kérdőív – egyértelmű megoldásokkal nem rendelkező kérdéssor, számszerű eredményt ad
  - Skála – speciális kérdőív, értékelő viszonyulás mérésére alkalmas, kijelentésekkel való egyetértés fokát méri
- Kvalitatív

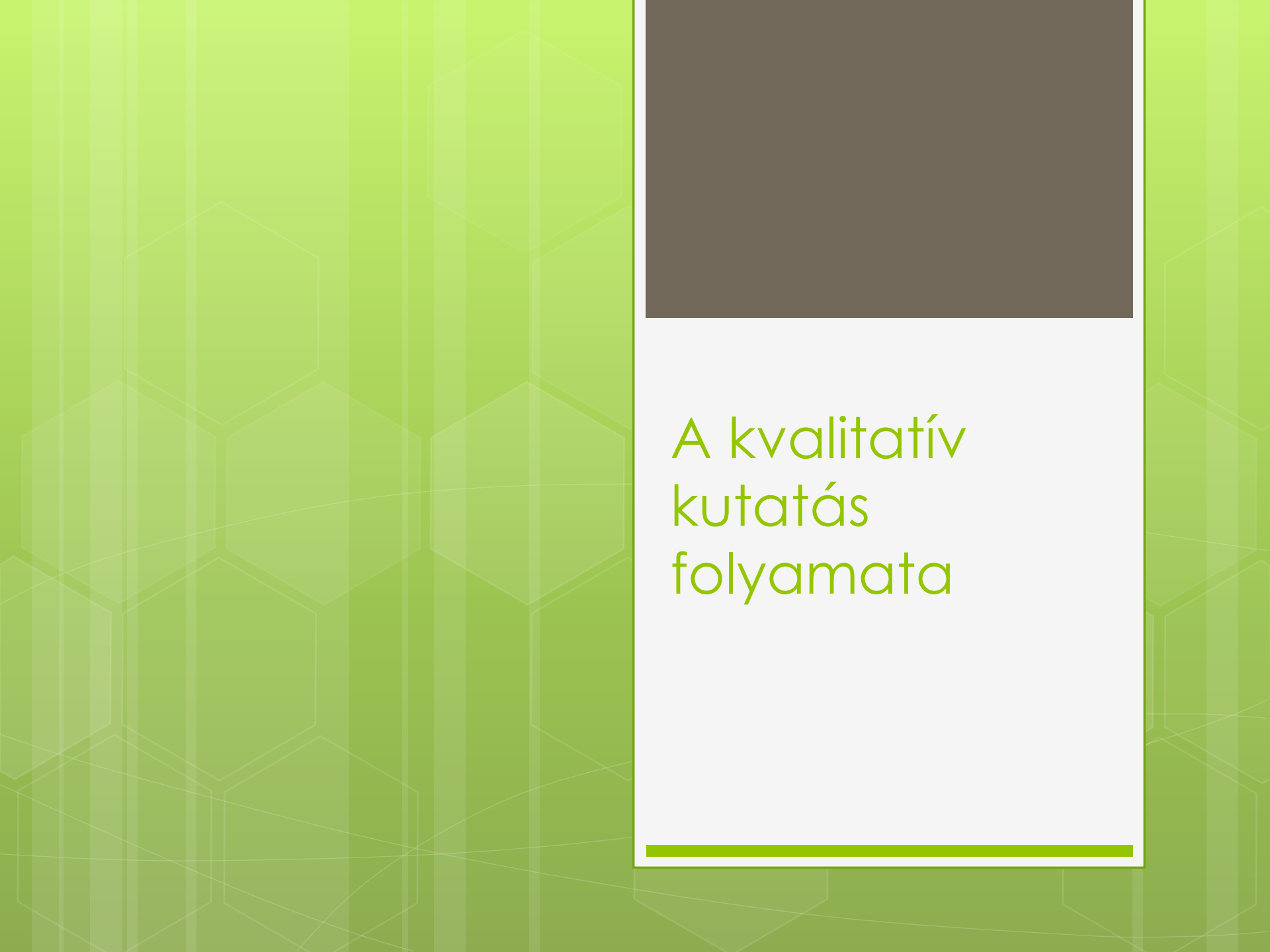
További hasznos módszerek

- **Rendszerezett összefoglaló** – metaanalízis: több vizsgálat eredményének összevonása
  - Összefoglaló: egy adott kérdésre előre meghatározott módszerekkel és szempontok szerint keresi és értékeli az adatokat
  - **Metaanalízis:** a bevett vizsgálatok adatait egyetlen számszerű eredménybe vonják össze (pl. a bölcsődei szolgáltatás minősége és a gyermek kortizol szintje közötti összefüggés)
  - Lényeges, hogy a bevett kutatások összehasonlíthatóak legyenek
  - Időigényes
  - Igen jó statisztikai felkészültséget igényel

- Kohorszvizsgálat
  - Egy adott csoport alakulását kíséri figyelemmel
  - Számos esetleges háttértényező kontrollálására nem alkalmas
- Eset-kontroll
  - Egy csoport múltját egy másik csoport múltjával vetik össze, feltételezve, hogy így magyarázat nyerhető a jelenbeli különbségekre
  - Etiológiai kérdések vizsgálatára alkalmas

Kvalitatív
vizsgálati
módszerek

A kvalitatív kutatás folyamata

Kutatási szakaszok

- Tájékozódás
- Tervezés, előkutatás
- Adatgyűjtés
- Feldolgozás, elemzés
- Adatgyűjtés
- Feldolgozás, elemzés
- Nyilvánossá tétel

Kvalitatív specifikumok

- A szakaszok nem határolódnak el élesen
- Nem lineáris a folyamat, ciklikus
- Laza keret, tág hipotézis, fokozatosan szűkül a kutatás folyamatában
- Adat-elmélet viszonya interaktív

Vizsgálati módszerek

- Esettanulmány
  - Egy, valamilyen szempontból érdekes, informatív eset
  - Az általánosítás nehézkes
- Az interjú módszere:
  - Interakció – az interjú legalább két ember interakciója.
  - Célja: adatokhoz jusson, információkat, érzéseket, attitűdöket, hiedelmeket hozzon felszínre, szakszerű módon.
  - Az interjút felvevő szakember céltudatosan kérdez, mederben tartja az interjút, a cél felé tereli.
  - Az interjú akkor jó, ha: megtervezett, tudatosan és szakszerűen veszik fel és végig a célt tartják szem előtt.

Az interjú fajtái

- **strukturált:** standard kérdések, kötött sorrendben
- **félig strukturált:** standard kérdések, rugalmas sorrendben
- **strukturálatlan vagy klinikai interjú:** nem kérdez, vagy a kérdések sorrendje kötetlen

Az interjú vs teszt

- Az interjú a hétköznapi beszélgetés és a teszt között van:
  - Céltudatosabb, szervezettebb mint a beszélgetés, DE:
  - Kevésbé formalizált vagy standardizált, mint egy pszichológiai teszt (kiv. A standardizált diagnosztikai interjú).

TESZT

- Standardizált körülmények között végzik
- Megfelelő eljárások révén ad információt

INTERJÚ

- Rugalmas, tág lehetőségeket nyújt az egyén megismeréséhez.

INTERJÚ

- **Fizikai körülmények, elrendezés**
  - Intimitás, előfeltétele a hangszigetelés – ha bejön a hang, ki is megy
  - A megszakítások elkerülése (telefon, titkárnő, kopogás) – másodrendűség érzése
  - A helyiség bútorzata (figyelemelterelés)
  - Elfogadás, megértés, az interjúalany integritása iránti tisztelet attitűdje, őszinteség, empátia
  - Egyszerű témával érdeemes kezdeni (ráhangolódás)

- A **csend** szerepe, jelentősége
- **Kérdések**
  - Nyitott – pl. Beszéljen a bölcsődei tapasztalatairól!
  - Facilitáló – pl. Mondana erről kicsit többet?
  - Tisztázó – pl. Jól értem, azt mondta, hogy ...
?
  - Szembesítő – pl. Az előbb azt állította, hogy ...
  - Direkt – pl. Mit mondott ön akkor a gondozónőnek?

- születés körülményei, koraszülöttség, tervezett-e,
- család helyzete akkor, testvérsorbeli hely
- járt-e bölcsődébe, óvodába, ha igen, hogy érezte magát ott, beszoktatás könnyen/nehezen ment-e?
- ha nem járt, akkor ki vigyázott rá? Hogy érezte magát a bölcsődében, óvodában (beilleszkedés, kapcsolatok, peremhelyzetű vagy központi helyzetű gyerek volt-e)
- Általános iskola: hogy érezte magát, hogy ment a tanulás? (szociális készségek, teljesítmény felmérése)
- További tanulmányok: hogy érezte magát, hogy ment a tanulás?
- További élettörténet: munka, kapcsolatok: hogy érezte magát, hogyan értékeli?

Szakmai hibák az interjú során

- A szereptisztázás problémái
- A kérdéshalmozás
- A sugallás és ellentmondás
- Az átfogalmazás és fölösleges új információk, szavak bevezetése
- A továbbblendítés, elmélyítés problémái egy adott témán belül
- A témához visszatérítés problémái
- A témaváltás problémái

- A kért érzelmű állapotba való beleélés hiánya
- A rossz szituáció
- A kért gondolati rendszerébe, értékrendjébe való beleélés hiánya
- A problémaérzéketlenség
- A kért nyelvi világába való beleélés hiánya
- Egyéb hibákból kialakuló nem egyenrangú viszony

Megfigyelés

- A tudományos megfigyelés **céltudatos**, tervszerű, rendszeres, objektív tényeken alapuló **észlelés**.
- A pedagógiai kutatásnak olyan **módszere**, amely a pedagógiai valóság, a pedagógiai folyamatok **közvetlen észlelésén** alapul.

	Hétköznapi megismerés	Tudományos megismerés
Megközelítés	intuíción alapul	empirikus
Eszközök	gyakran nem megfelelően kiválasztottak, pontatlanok	körültekintően kiválasztottak, pontosak
Mérés	nem megbízható és nem érvényes	megbízható és érvényes
Megfigyelés	alkalomszerű, nem kontrollált	szisztematikus és kontrollált
Eredmények bemutatása	szubjektív, gyakran elfogult	objektív, előítélet-mentes
Fogalmak	nem egyértelműek, többjelentésűek	egyértelműen definiáltak, problémacentrikusak
Hipotézisek	nem tesztelhetők	tesztelhetők
Hozzáállás	nem kritikus, elfogadó	kritikus, szkeptikus

- a célt
  - probléma megjelölésében
  - hipotézisben
  - megfigyelési szempontokban
  - megfigyelési kategóriákban

fogalmazhatjuk meg

A kutatónak meg kell határoznia, hogy

- milyen **jelenséget** kíván rögzíteni
- milyen **szituációban** kívánja a megfigyelést végezni
- a **mintába** milyen tulajdonsággal rendelkező személyek, csoportok tartozzanak
- milyen **időtartamú** legyen a megfigyelés

Objektív tényekre támaszkodás

Az objektivitás a megfigyelés esetén megkívánja:

- a leírt folyamat **valóság**hű legyen
- **megfigyelő** előítéletektől mentes, megfelelően képzett legyen
- a megfigyelés **technikája** csökkentse a szubjektivitást
- az adatok értelmezésénél a **tények**hez ragaszkodjunk.

A megfigyelési technikát a megfigyelések előkészítése, lebonyolítása, a megfigyelt jelenségek rögzítése és elemzése során alkalmazott eljárások alkotják.

- Strukturálatlan
- Strukturált

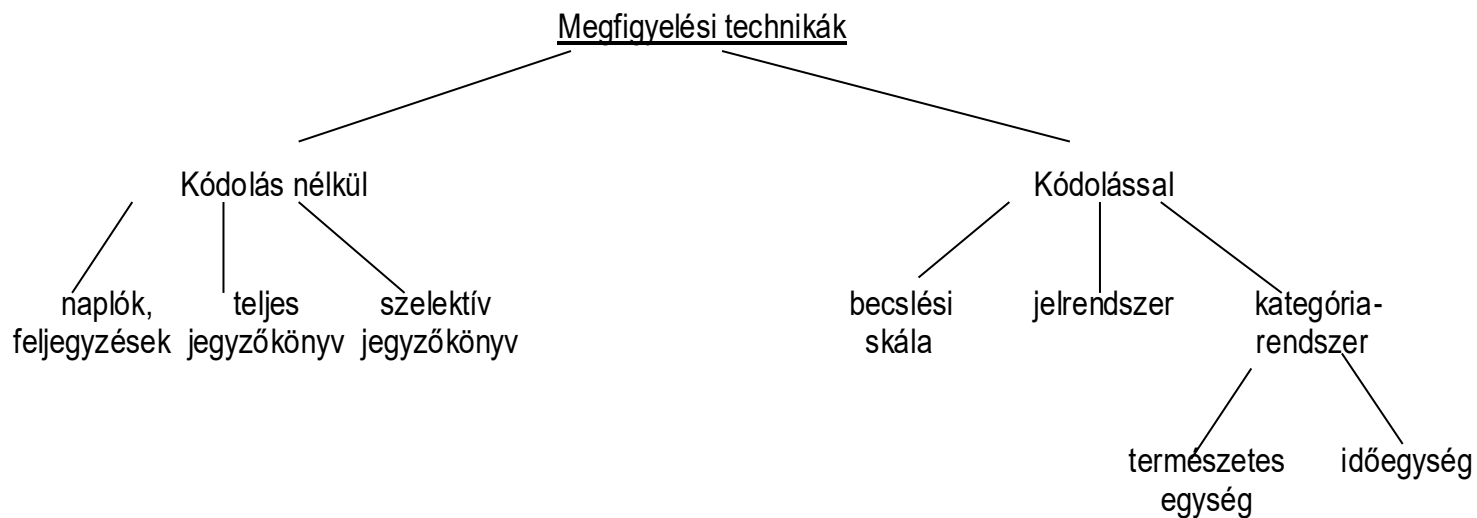
- **Kódolás nélkül:**

- naplók, feljegyzések
- teljes jegyzőkönyv
- szelektív jegyzőkönyv

- **Kódolással:**

- becslési skála
- jelrendszer
- kategóriarendszer (természetes egység vagy időegység)

Lineáris sorrend

- Metodikailag kevésbé kötött rögzítési formák (kötetlen megfigyelés)
- Már a XVIII. századtól megfigyelhető
- Egy vagy több szempont alapján (a megfigyelő számára, ami fontos, érdekes ...)
- Hosszabb-rövidebb ideig történik a megfigyelés
- Naturalisztikus, etnografikus jelleg
- Nincs lehetőség az egyidejű rögzítésre
- Résztvevő megfigyelés (előnyei- hátrányai)

- Objektivitás a kötetlen feljegyzésekkel szemben
- Valamennyi verbális és nem verbális megnyilatkozást rögzít
- eszközhasználat: magnó, képmagnó, diktafon
- Célszerű, ha nem látható előre, mely események lényegesek
- Utólagos elemzésre, feldolgozásra van szükség
- Rendkívül munkaigényes a rögzítés.
- Ez a technika magát az eseményt rögzíti!

- Nem törekszik a teljességre
- Tisztában kell lenni, hogy a folyamat mely elemei, aspektusai fontosak a vizsgálat, a kutatás szempontjából.
- A szelektív szempont keretében viszont minden eseményt rögzít.
- Ez a technika is magát az eseményt rögzíti

- **a megfigyelő feladata:**
  - Figyelje meg a személyt, jelenséget
  - Ítélje meg, hogy az egyes – **az előzetesen megadott** - szempontoknak milyen mértékben felel meg a személy, a jelenség
  - jelölje a skálán azt a számot, amely az értékelést a legjobban kifejezi
  - A skálák általában páratlan számú beosztást tartalmaznak (3,5,7 jegyűek)
  - a különböző skálák alapján alakítson ki egy összetett értékelést

- Egy megfigyelési periódus – általában – 5-10 perc
- Egy-egy megfigyelési periódus alatt bekövetkező jelenségek előfordulását jelölik előre elkészített űrlapon
- Minden eseményt egyszer rögzítenek függetlenül az előfordulás gyakoriságától
- Általában nagyszámú megállapítást tartalmaznak (30-60)
- A jelölésre a megfigyelési periódus után kerül sor (néhány percben)
- Egy pedagógiai folyamatról általában több megfigyelést készítenek (például: 5-15., 20-25., 30-40. percek által behatárolt 10 perces időintervallumok megfigyelését követi a közöttük lévő 5-5 perc a rögzítésre)

Tanári experimentalizmus

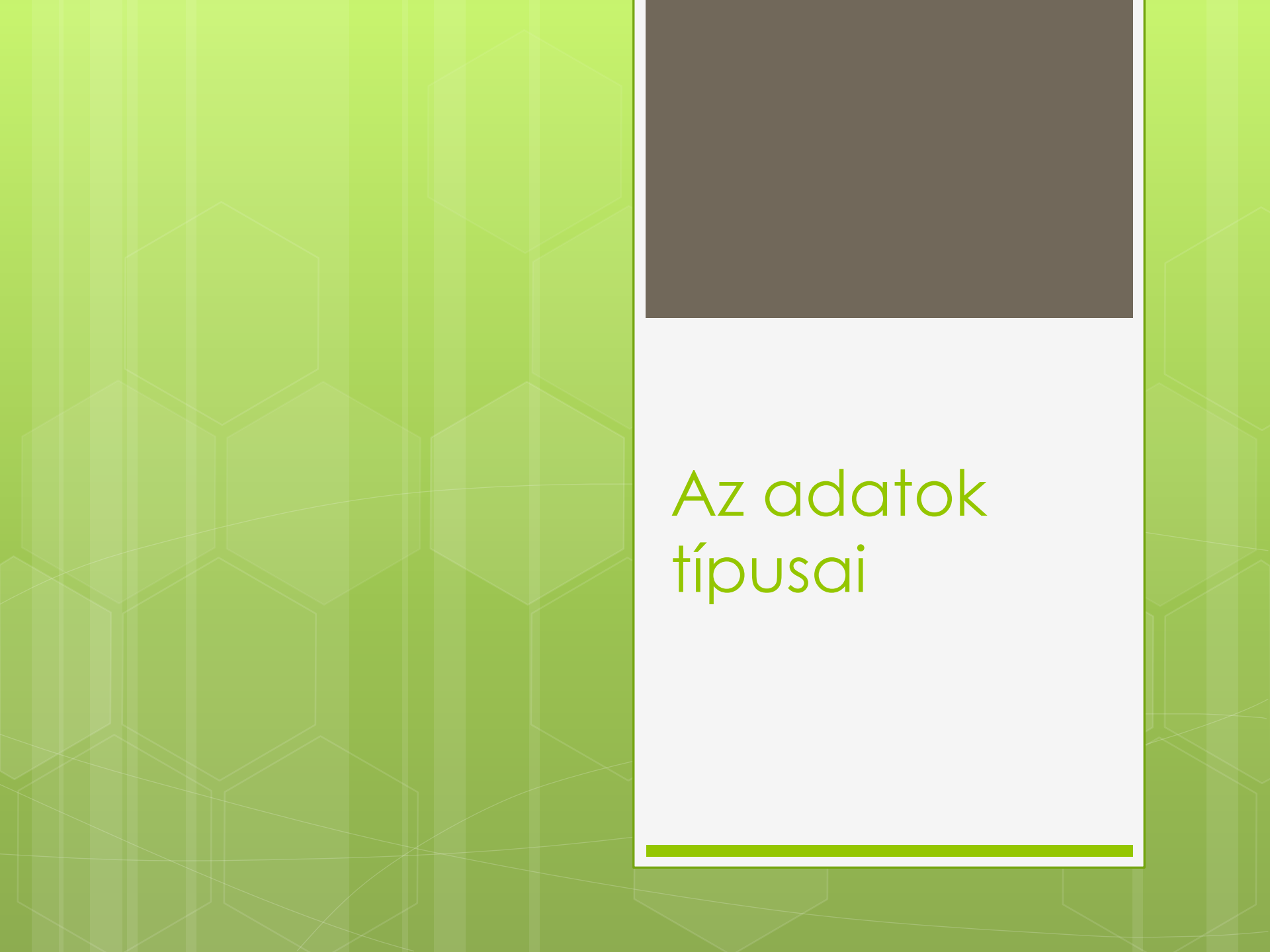
Össz.	I.	II.	III.
			A) A SZITUÁCIÓ TERMÉSZETE
			1. T a figyelem középpontjában áll
			2. T a tanulót állítja a figyelem középpontjába.
			3. T magát a tárgyat helyezi a tanulók figyelmének középpontjába.
			4. T valamilyen tevékenységet állít a tanulók figyelmének középpontjába.
			5. T a tanulót várakoztatásra, megfigyelésre, hallgatásra készíti.
			6. T a tanuló aktív részvételét igényli
			7. T távol tartja magát a tanulók tevékenységétől
			8. T csatlakozik a tanulókhoz, részt vesz tevékenységükben
			9. T elveszi a tanuló kedvét attól, hogy szabadon véleményt nyilvánítson
			10. T serkeni a tanulót, hogy szabadon kifejtse véleményét

- egyik megfigyelési technika
- A megfigyelendő folyamatot, eseményt egységekre, **kategóriákra** bontják, tagolják.
- Minden egyes „kategória” meghatározott kódot kap (szám, betű)
- A megfigyelő a megfigyelt jelenség kódját (pl. számát, betűjelét) az előfordulás sorrendjében leírja.
- Rögzítés az események előfordulásával egyidejűleg
- 2-féle típusa: a) természetes egységeket tartalmazó
b) időegységeket tartalmazó

- Mindegyik új kategória előfordulásakor új jelölést kell alkalmazni
- 3-5 másodperc eltelte után kell a leginkább jellemző kategória számát (kódját) beírni
- Alaposan el kell sajátítani a „kategóriákat”
- (különbséget kell tudni tenni közöttük és be kell tudni sorolni a megfigyelt jelenséget)
Ha 3 mp-en belül is váltakoznak, akkor a domináns kategóriát kell beírni.

Flandres-féle interakcióelemzési rendszer - 10 kategória

kategória		
1	elfogadja az érzelmet (pozitívát és negatívát egyaránt!)	tanári reagálások
2	dicsér, bátorít (vicc, „hm”, bólintás, „folytasd”)	
3	elfogadja/felhasználja a gyerek ötleteit (akár továbbfejlesztve!)	
4	kérdést tesz fel (tartalomra/eljárásra) cél: a tanuló válaszoljon	tanári kezdeményezések
5	magyaráz, előad, elbeszél max. költői kérdések! saját gondolatok kifejtése	
6	utasítást ad, irányít tanuló követi (vagy nem...)	
7	kritizálás, tekintély védelme nem elfogadható tanulói viselkedést, magyarázza, mit miért tesz	
8	tanuló reagálás válaszol a tanári felhívásra	tanulók verbális
9	tanuló kezdeményez	
10	interakciós szünet (csend)	

Az adatok típusai

- A **változó** alatt értjük az egyed vagy a rendszer mérhető tulajdonságait, jellemzőit. A változók logikai kapcsolatban álló attribútumokból (kategóriák, értékek) épülnek fel.
- Megkülönböztetünk **függő** és **független** változókat. A függő változót minden esetben a független változó(k) határozzá(k) meg, ok és okozati kapcsolat áll fenn közöttük.

- Nominális skála
- Ordinális skála
- Intervallum skála
- Arányskála
  - **Megjegyzés:** a fenti skálatípusok növekvő mennyiségű információt hordoznak az alábbi sorrendben:
nominális → **ordinális** → **intervallum** → **arány**
  - A különböző skálatípusok feldolgozása más statisztikai módszerrel történik. A magasabb szintű skálatípusok adatai alacsonyabb szintűbe konvertálhatók adatvesztéssel.

Nominális skála

- Az objektumokat számozással ellátva, a dolgokat tartalmazó osztályokat kódolja. pl. intézmény típusa
- Fontos szabály a számozások során, hogy nem kaphatnak azonos számot különböző objektumok, de különböző számot azonos objektumok sem.
- A statisztikai eljárás során számítható:
  - Az objektum darabszáma
  - Az osztályokban lévő dolgok száma (gyakoriságok)
  - Rangsorban való állítás
  - Médián, kvartilisek, rangkorrelációs együttható. Pl. a tanulók teljesítményéhez pontszám rendelhető.
- A nominális skála olyan szimbólumokat, számokat fed le, melyek **csak az azonosítást szolgálják**. A valós számok egy tulajdonsága sem jellemzi, vagyis még **sorba sem rendezhetőek** (pl. nemek, beosztás, lakóhely, vallás)

- Olyan szimbólumok, számok, amelyek alkalmassá teszik a vizsgált egyedek közötti **sorrendiség** felállítását, mely lehet az egynemű adatok rendezésének alapja is.
- A változó értékeinek különbsége nem értelmezhető. (pl. iskolai végzettség, a termékek minősítés értékei, tanulmányi versenyen kialakult eredmény, országok sorrendje a PISA mérés során...)

- Az objektum kvantitatív mérése során a mérhető adatokat vizsgálva az egyedeket jellemző ún. méréssel kapott adatokat kapjunk.
- Az intervallum nagyságát a két adat közötti eltérés adja, definiált mértékegységgel rendelkezik, tehát **különbségük értelmezhető** (születési dátum, életkor, attitűdskála értéke, osztályzatok ...). A szomszédos értékek garantáltan azonos távolságra intervallumra vannak egymástól. Jellemzői:
  - Bármelyik két skálaérték különbsége független a skála nullpontjától. A skálaérték különbségek hányadosa független a mértékegységtől.
  - A hányadosok **objektív** összehasonlításra alkalmas, mivel nem tartalmazzák a mértékegység választás és nullpontválasztás önkényét.

- Az arányskála alatt olyan számértékeket értünk, melyek a **nagyság szerinti viszonyokat és az eltérés mértékét** is meghatározzák. A skálaértékek különbsége értelmezhető és tartalmaz egy abszolút nullapontot (rögzített zérus-pont)
  - A két intervallum aránya független a mértékegységtől, valamint minden statisztikai jellemző meghatározható.
  - Az egyedek ismérveit numerikusan kifejező számérték. **A változó értékei sorba rendezhetőek, különbségük és arányuk is értelmezhető** (pl. testmagasság, súly...)

Mintaválasztás

A kutatási minta

- Az extenzív, korrelációs jellegű vizsgálatok, felmérések esetében **nagyobb számú mintára** kell törekedni
- Az intenzív (kísérleti, vagy kvalitatív) kutatás esetében be lehet érni **alacsonyabb számú mintával** is.
- Pragmatikusan a mintanagyságra vonatkozó az alapvető útmutató az, hogy a vizsgált kérdésre vonatkozóan mi a kutatási területen **kialakult gyakorlat**.

Mintavétel

- Általános összefüggéseket vizsgálva nem mindig van lehetőség a teljes mintán elvégezni a kutatást
- Reprezentálni kell a teljességet.
- Ehhez alkalmas mintasokaságot kell választani.

A subset of the population.

Mintavétel

Teljes körű kutatás:

- A kutatás minden elemre kiterjed (pl. minden személyre, minden lehetséges szituációra), amelyre vonatkozóan következtetéseket akarunk megfogalmazni. Pl. az összes heves megyei óvodapedagógus
- Sokszor a teljesség elérése szándékaink ellenére nem sikerül. (pl. csak három óvoda pedagógusait érjük el), ilyenkor is próbáljunk minél heterogénebb mintára szert tenni.
- Az a legbiztosabb, ha mindent megvizsgálunk. Ha nem lehet, akkor jön a mintavétel!

Mintavétel

Mintavétel:

- A populáció egy meghatározott részsokaságának bevonása a kutatásba,

Minta:

- A populációnak az a részsokasága, amelyre a kutatás kiterjed.
- A mintavétel eldöntheti a teljes kutatás sikerét vagy kudarcát.
- Az etikai kérdések fokozottan jelentkeznek!

Mintavételi eljárások

- Véletlen
- Rétegezett
- Csoportos
- Nem véletlen mintavétel

1. Véletlen mintavétel

- Ha minden egyed egyforma valószínűséggel kerülhet be a mintába,
- Ha a „populáció” a vizsgált változó szempontjából a homogén.
- Eljárások:
  - Sorsolással történő mintavétel
  - Véletlen számtáblázat szerinti mintavétel (statisztikai számtáblázatban szereplő sorszámmal ellátott elemek kerülnek be a mintába)
  - Számítógéppel generált véletlen minta

2. Rétegzett mintavétel

- A vizsgált populációt csoportosítjuk és a mintasokaságot arányosan választjuk ki az egyes csoportokból.
- Rétegeképző ismérvek meghatározása!
- Ehhez vissza kell nyúlni a kutatási kérdés operacionalizálásához!

3. Csoportos mintavétel

- Nincs lista a teljes sokaságról, de csoportonként van (pl. hány fő különböző végzettségű dolgozik az egyes óvodákban)
- Először a csoportokból veszünk véletlen mintát (kiválasztunk néhány óvodát)
- Majd ezen belül kiválasztjuk a „másodlagos mintavételi egységeket” (pl. a felsőfokú szakirányú diplomával rendelkezők)

4. Nem véletlen mintavétel

- Kvóta szerinti mintavétel:
  - Tetszőlegesen lehet kiválasztani a mintában szereplőket, de azoknak illeszkedni kell egy kvótához. (pl. bármely óvoda lehet az alanyunk, de pl. az országos statisztikában szereplő intézménytípusokat reprezentálja).
- Koncentrált kiválasztás
  - Törekszünk rá, hogy valamely szempontból tipikus egyedek kerüljenek a mintába.
- Önkényes kiválasztás
  - A kutató maga dönti el, hogy kit von be a mintába.

Adatfeldolgozás

- Az adat még kevés, abból kellene következtetni valamilyen jelenségre
- Az adatokat ezért értelemmel kell ellátni.
- Statisztikai módszerek alkalmazása:
  - Leíró
  - Következtetőes statisztika

1. Leíró statisztika

- Az adatokat nem akarjuk kivetíteni nagyobb egységekre, vagy általánosítani.
- Területei:
  - Adatgyűjtés
  - Adatok ábrázolása
  - Adatok csoportosítása, osztályozása
  - Adatokkal végzett műveletek
  - Eredmények megjelenítése

Leíró statisztika

- Célja a mért adathalmaz jellemzése
- A mért mintát írja le, következtetéseket nem tartalmaz
- Hallgatóktól alapszakon ilyen elemzések végzése az elvárás
- Nominális és ordinális adatok esetén: gyakoriságok, kereszttáblák
- Skála típusú adatok esetén: átlag, szórás, medián, módusz, százalék...

2. Következtető statisztika

- Ha a mintát ki szeretnénk vetíteni
- A vizsgálatot a teljes népességből vett mintán végezzük csak el.
- A kérdés, hogy mennyi annak a valószínűsége, hogy ez a teljes népességre nézve érvényes legyen.
- Minél homogénebb a népesség, annál valószínűbb, hogy kis elemszám mellett is érvényes következtetéseket vonjunk le.

Az adatok típusai

- Alapadatok (A mért adatok)
- Leszámaztatott adatok (az alapadatokból kiszámolt viszonyszámok, átlagok, mutatószámok)
- Viszonyszámok (két tényező egymáshoz való viszonya)
- Átlagok

Átlag

- számtani közép.
- A mért adatok összegét kell elosztani a minta elemszámával.

A szórás

- a számtani átlaggal együtt a leggyakrabban alkalmazott ingadozást kifejező mérőszám, amely azt mutatja meg, hogy az egyes értékek a számtani átlagtól képest átlagosan milyen távolságra helyezkednek el.
- Kiszámítása:
  - A minta számtani közepét kivonjuk minden adatból
  - Az így kapott értékeknek vesszük a négyzetét
  - A négyzeteknek vesszük az átlagát, majd ebből négyzetgyököt vonunk!

A minta bemutatása

Változó	Szint	Fő
Nem	Férfi	1
	Nő	104
Életkor	25 év alatti	25
	26-30 év közötti	9
	31-40 év közötti	13
	41-50 év közötti	16
	51-60 év közötti	35
	60 év feletti	7
Iskolai végzettség	BA vagy Bsc diploma (korábbi főiskolai diploma)	85
	Felsőoktatási szakképzés (pl. OKJ)	11
	MA vagy Msc diploma (korábbi egyetemi diploma)	9
Település típusa	Egyéb város	38
	Főváros	20
	Község	23
	Vármegyeszékhely, megyei jogú város	24

Egyéb változók bemutatása

Változó	Szint	Fő
Az Ön óvodája milyen típusú településen található?	Fővárosi	19
	Községi	22
	Vármegyeszékhelyi	23
	Városi	41
Hány éve dolgozik az óvodapedagógusi pályán?	0-5 éve	39
	11-20 éve	8
	21-30 éve	16
	31-40 éve	22
	40 év felett	8
Ön jelenleg a pedagógusok életpályamodelljének melyik fokozatán áll?	6-10 éve	12
	Gyakornok	26
	Mesterpedagógus	7
	Pedagógus I.	39
Csoportja összetételét tekintve homogén vagy heterogén csoportban dolgozik?	Pedagógus II.	33
	Heterogén	70
	Homogén	35

Forrás:

- Szokolszky Ágnes (2020). A pszichológiai kutatás módszertana. Budapest: Osiris Kiadó.